

В QR-кодї (код 2) закодована текстова інформація.

QR-коди можна розміщувати на частинах механізмів, електричних схемах. Наприклад, розміщені на лабораторному (демонстраційному) обладнанні QR-коди можуть мати гіперпосилання на віртуальну лабораторію або на теоретичні відомості про прилад (Код 3).

Таким чином можна вести учнів, які крок за кроком виконуючи різні завдання придуть до кінцевого результату.

Головні завдання таких технологій наступні:

- розвивати креативність школярів;
- формувати комунікативну компетентність в процесі групової діяльності;
- формувати загальнонавчальні вміння, пов'язані зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією;
- покращувати всі види пам'яті учнів (короткочасну, довготривалу, образну, зорову і т.д.);
- прискорювати процес навчання;
- формувати організаційні уміння.

Використання цих методів дає позитивний результат і приносить задоволення від праці як учителю, так і дітям.

Варто зазначити, що використовуючи мобільні пристрої на уроках природничо-математичних дисциплін, ми розвиваємо творче та критичне мислення, мотивуємо до самостійних досліджень, виробляємо навички використання мобільних додатків та урізноманітнюємо і осучаснюємо навчальний процес в загальноосвітньому навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Евзикова О. В. Что такое мобильное обучение и BYOD. Teachtech. 2015. URL:<http://teachtech.ru/teoriya-onlajn-obucheniya/cto-takoe-mobilnoe-obuchenie-i-byod.html>
2. Бабич А. Використання технології BYOD у процесі навчання в основній школі. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. Vol. 5. N 2. June. 2017. P.1–4.
3. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BC%D0%B0%D1%>
4. Мобильное обучение. URL:<http://goo.gl/7UdXI>.
5. Иванченко Д. А., Марцинович Л. А. Формирование образовательной среды вуза в условиях информатизации: проблемы и перспективы. *Инновации на основе информационных и коммуникационных технологий*. М., 2012. С. 280–284, 282 с.
6. Использование QR кодов в образовании. *Интерактивности – WEB сервисы для образования*. URL:<https://sites.google.com/site/badanovweb2/home/qr-coder>.
10. QR-Коды в освіті. А. Скрипка. URL:<http://www.edutainme.ru/post/qr-kody-v-obrazovanii/>

Сєрих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

У статті розглядаються технології критичного мислення, які застосовуються при розв'язанні будь-яких проблемних завдань учнями закладів загальної середньої освіти чи вихованцями закладів позашкільної освіти. Означена взаємодія відбувається на макрорівні взаємодії, коли до неї залучають учні-вихованці, демонструючи суб'єкт-суб'єктні відносини. Подано порівняльну характеристику критичному мисленню вчителя й учня.

Ключові слова: взаємодія, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, критичне мислення, естетичне виховання підлітків.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Активний розвиток суспільства, інтенсивні процеси глобалізації й інформатизації вимагають від сучасного здобувача освіти абсолютно нового типу мислення, який дасть змогу пристосуватися до постійних соціальних змін, генерувати нові ідеї, а також здійснювати комплексний аналіз отриманої інформації та давати їй об'єктивну оцінку. Саме тому в сучасному освітньому просторі важливу роль відіграє критичне мислення, яке є основою навчальної діяльності. Організація навчально-виховного процесу будь-якого навчального закладу повинна бути спрямована передусім на розвиток критично мислення школярів, що допоможе їм оволодіти основними компетентностями, які необхідні для соціалізації особистості та формування її індивідуальності. Сьогодні критичне мислення стає технологічною базою сучасної освіти, його розвиток диктується різноманітними соціальними зрушеннями та безперервним розвитком суспільства.

Критичне мислення – це над актуальне, це те, про що зараз говорять усі. У більшості університетів Європи студенти активно займаються вивченням цього предмету вже з першого курсу. Тренінги, майстер-класи та лекції на цю тему збирають великі аудиторії, адже кожен зацікавлений у розвитку цього вміння. Визначення «освітнього ландшафту України» [2, с. 9] передбачає виховання і соціалізацію випускника Нової української школи як «цілісну особистість, усебічно розвинену, здатну до критичного мислення» [2, с. 12].

Центральне місце в цьому належить закладу загальної середньої освіти, саме тут закладаються основи формування особистості, її виховання, зокрема естетичного, громадянської позиції, уміння навчатися протягом життя тощо. Для розвитку учня пропонується канва, яка заповнюється протягом навчання. Серед переплетених смужок цієї канви: уток і основа, є ключові компетентності і наскрізні вміння – соціальні і громадянські компетентності, уміння навчатись тощо; уміння читати, уміння доносити думку, емоційний інтелект, критичне мислення тощо [2, с. 19]. Ще один із постулатів нової української школи – педагогіка партнерства реалізується зокрема в закладах позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Критичне мислення, на думку В. Болотова, означає не негативність суджень або критику, а раціональний розгляд розмаїття підходів з метою висловлення обґрунтованих суджень і рішень. «критичне» у цьому контексті означає «аналітичне». Та це все має другорядне значення з огляду на зміст запропонованого визначення. Справді, у ньому «критичне» зведене до «аналітичного» [1, с. 20], що на мою думку, є тривалою помилкою: хоча критичне мислення є аналітичним, проте аналітичне мислення не завжди є критичним.

Наведене роз'яснення, приписується Даяні Халперн, авторитетному американському психологу. Їх належить книга з критичного мислення, вже перевидана в США в'яте. Виділимо положення, які є сумнівними: «критичне мислення – це використання навичок або стратегій пізнання, що *підвищують вірогідність* отримання очікуваного результату... Такий тип мислення використовується під час розв'язання завдань, формулювання висновків, *обчислення вірогідностей* і прийняття рішення... Навчання навичок критичного мислення може допомогти кожному розпізнавати пропаганду і не стати жертвою, проаналізувати *помилкові основи в аргументації*, виявити відверту брехню, визначити надійність того чи іншого джерела інформації і правильно обмірковувати кожне завдання і рішення, що буде прийнято» [4, с. 4].

Критичне мислення – це необхідна навичка і життєво важливий ресурс сучасної людини. Критичне мислення базується на законах логіки та на розумінні психологічних процесів, які протікають у нашій свідомості. Критичним мислителям властиве скептичне ставлення до всього, але ніяк не цинічне. Навички критичного мислення дають змогу не потонути в інформаційній лавині, не піддатися маніпуляціям, допомагають приймати зважені рішення та відстоювати їх. Критичне мислення допомагає в пошуку нових шляхів вирішення проблем.

Визначення КМ належить професору Метью Ліпману (1922-2010), визнаному в світі авторитету з критичного мислення: «Критичне мислення є майстерним, відповідальним

мисленням, яке сприяє доброму судженню остільки, оскільки (а) ґрунтується на критеріях; (в) є таким, що саморегулюється та (с) є чутливим до контексту» [3, с. 1].

Розвиток КМ є важливим як для дітей, так і для дорослих, бо у світі, де має місце інформаційна війна, важливо вміти розпізнавати інформацію, аналізувати джерела і мотиви, приймати зважені рішення. В період розвитку інформаційних технологій цінується вміння професійного пошуку необхідної інформації, здатність її проаналізувати, оцінити та застосувати. На мою думку, діти краще володіють навичками критичного мислення, ніж дорослі, адже вони не бояться сумніватися в почутому чи побаченому, задавати безліч запитань, досліджувати невідоме. І це треба заохочувати та розвивати. Мислення дорослих засмічене стереотипами, шаблонами, впливом авторитетів тощо. А це необхідно розуміти і розпізнавати. Тому підходи до навчання КМ дещо відрізняються. На жаль, стандартна школа дуже часто пригнічує в дітей здатність і бажання мислити критично. Дітям зазвичай не дозволяють сумніватися в словах учителя і в інформації, що є в підручниках, забороняють проявляти індивідуальність, ставити незручні запитання тощо. Ситуація таки покращується в закладах позашкільної освіти. Про це свідчить неабиякий інтерес учителів до різноманітних навчань, тренінгів, майстер класів з критичного мислення, у тому числі таких, що проводяться в закладах позашкільної освіти.

Сьогодні знаються на технологіях краще учні, вони мають усталені звички, беруть активну участь у соцмережах. Дамо порівняльну характеристику розвитку критичному мисленню учня і вчителя.

ЯК вчителю розвивати своє критичне мислення?

- боротися зі стереотипністю;
- не боятися помилок;
- звертатися до досвіду;
- мати сумніви;
- аналізувати ситуації та обставини.

ЯК формувати критичне мислення школярів?

- дайте свободу учням;
- залишати час на пошук і виправлення помилок;
- не давати готової інформації;
- «скауйте» помилки;
- станьте учасником навчання, як і учні;
- апелюйте до досвіду учнів;
- розповідайте про власний досвід.

Отже, ознаками критичного мислення є:

- усвідомленість;
- цілеспрямованість;
- обґрунтованість;
- рефлексивність.

У критичному мисленні існує суперечність «Правда – Маніпуляція», але поступово зростає кількість *правдивих медіа*, закладів освіти, вишів, учнів. Правдиву інформацію можна знайти, як альтернативу, в закладу позашкільної освіти.

Які прийоми треба використати?

- сторітеллінг;
- дерево передбачень;
- фішбоун;
- кубик Блума;
- сенкан (синквейн);
- Бортовий журнал;

- читання з маркуванням;
- читання з зупинками;
- метод 3-Х-Д;
- метаплан;
- діаграма Венна;
- «Лови помилку»;
- «Альтернативні історії»;
- «Обернений урок»;
- Учнівські проекти;
- «Так чи Ні» та інші...

Нарешті слід підкреслити взаємозв'язок критичного мислення і креативності: одне без другого не утворюють бажаного «Мислення вищого порядку».

З огляду на зазначене роз'яснення критичного мислення і творчого мислення несподіваним виявляється поява в розділі «Методи і прийоми розвитку критичного мислення» **методу Мозкового штурму і методу «6 капелюхів»**. Ці методи розв'язання різноманітних проблем хоча і включають критичне мислення, проте, передбачаючи, серед іншого, суттєву креативну складову, зовсім не зводяться до нього і не спрямовані на розвиток саме його.

Продемонструємо метод «6 капелюхів».

	<p>Чорний капелюх захищає від помилкових, необдуманих дій, вказує на можливі ризики та підводні камені.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Що може піти не так ✦ Чого не можна робити ✦ Усі ваші занепокоєння ✦ Усі ваші підводні камені
	<p>Жовтий капелюх потребує концентрації на пошуку достоїнств, переваг та позитивних боків ідей.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Які у цього позитивні сторони ✦ Які є переваги й достоїнства ✦ Які є позитивні перспективи ✦ Чого це треба робити
	<p>Зелений капелюх створює нові ідеї, модифікує вже створені, шукає альтернативи, досліджує можливості, руйнує стереотипи.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Які є альтернативи ✦ Які ідеї з цим пов'язані ✦ Як це можна реалізувати ✦ Що ще можна з цим робити
	<p>Синій капелюх слугує для управління самим процесом роботи</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Координує роботу ✦ Збирає результати ✦ Організовує, регламентує <p>Його використовують на початку сесії для визначення порядку роботи, і в кінці – для узагальнення результатів та висунення нових ідей</p>
	<p>Білий капелюх слугує для координації і спрямування уваги на інформації і фактах.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Що про це знаємо ✦ Яка є інформація, цифри, дати, статистика, дані, дослідження ✦ Якої ще не вистачає інформації
	<p>Червоний капелюх дозволяє висловити власні почуття, емоції, інтуїтивні здогадки, відносно розв'язуваного питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✦ Що ми переживаємо з цього приводу ✦ Які наші здогадки ✦ Що підказує нам наша інтуїція ✦ Які наші очікування, передбачення

Шість капелюхів «одягають», коли діють відповідно до кольору капелюха. При цьому «білий капелюх» – вказує на факти, «жовтий капелюх» означає позитивне мислення, «чорний капелюх» окреслює проблеми й протиріччя, «червоний» – відповідає за емоції особистості, «зелений капелюх» націлює учня, вихованця проявити творчість, а «синій капелюх» нагадує про узагальнення і висновки, які мають висловити гравці наприкінці гри «Шість капелюхів», поставивши крапку у розв'язанні певного завдання чи проблеми.

Тож свідомо або несвідомо спроба «згорнути все до однієї купи» з накрученим брендом «критичне мислення» суперечить розрізненню критичного та творчого мислення. Ця спроба не тільки марна, а й така, що здатна внести плутанину у класифікацію засобів і методів навчання й виховання.

Отже, висловлюючи свою думку, вихованці зможуть її аргументувати, аналізувати, пропонувати альтернативи, передбачення, виявляючи при цьому емоції та сласні почуття відносно розглядуваного поняття, проблеми.

Висновки. Основними методами розвитку критичного мислення є такі:

1. Задавати питання і не приймати на віру все, що нам пропонують. (Знак питання порівнюють з рибальським гачком, на який ловиться риба. Кожен повинен мати такий гачок).
2. Шукати докази, що підтверджують або спростовують отриману інформацію.
3. Накопичувати знання і розширювати світогляд. Що стосується розвитку критичного мислення у дітей, то важливо орієнтуватися не на запам'ятовування ними фактологічного матеріалу, а на постановку проблеми і пошук її вирішення.

Важливо пам'ятати, що навчитися критично мислити – це як опанувати майстерність танцю чи якогось виду спорту – тільки практикуватися і не здаватися, а будь-які проблеми чи невдачі сприймати тільки як додатковий досвід.

Список використаних джерел:

1. Болотов В., Спиро Д. Критическое мышление – ключ к преобразованиям школы. *Директор школы*. 1995. № 1. С. 67–73.
2. Концепція Нової української школи. [URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)
3. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. [URL:https://osvita.ua/school/method/technol/999/](https://osvita.ua/school/method/technol/999/)
4. Халперн Д. Психологія критичного мислення. [URL:https://royallib.com/book/halpern_davana/psihologiya_kriticheskogo_mishleniya.html](https://royallib.com/book/halpern_davana/psihologiya_kriticheskogo_mishleniya.html)

Серих Тетяна Миколаївна,
викладач кафедри теорії і методики змісту освіти,
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
аспірантка Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано підходи зарубіжних та вітчизняних науковців щодо тлумачення дефініцій «компетентність», «професійна компетентність», «полікультурна компетентність». Визначено сутність полікультурної компетентності як складника мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: компетентність, полікультурна компетентність, майбутні учителі початкової школи, полікультурна освіта.